

Focus Sekcie riadenia programov regionálneho rozvoja

Z drogovej džungle kaštieľ, čo priťahuje (európsku) budúcnosť

Mestská časť v Krásnej nad Hornádom sa vymyká z ostatných 22 častí druhého najväčšieho mesta Slovenska Košíc. Nachádzajú sa tu totiž archeologické nálezy staršie než tie, ktoré sa viažu k samotným Košiciam. Krásna je pokladnicou nielen košickej, ale aj slovenskej histórie.

Kultúra bráni vojne

Na miestnej Základnej škole košického mučeníka sv. Mareka Križina deti v triede počas hodiny rozmýšľajú, čo za hrôzy priniesli občianske vojny na Balkáne pri vzniku nových štátov z krajín bývalej Juhoslávie na konci deväťdesiatych rokov 20. storočia.

"Ešte dobre, že u nás sa také niečo nestalo, keď sa delil štát s Čechmi," niektoré deti sa po tejto poznámke rozosmejú. Pripadá im to neuveriteľne, že by Slováci a Česi mohli spolu bojovať. Priateľské vzťahy týchto dvoch národov sú nadštandardné, čo spontánne chápu aj žiaci krasňanskej školy. Je im to prirodzené.

Na hodine im radová sestrička pani **Bronislava** z mníšskeho rádu sv. Vincenta de Paul vysvetľuje výhody, aké máme vďaka nášmu členstvu v Európskej únii. Už teraz je z tohto zoskupenia krajín jeden spoločný štát definovaný rovnakými uznávanými hodnotami. Vzniká nová entita - európsky ľud najmä vďaka mládeži, ktorá čoraz menej vníma rozdiely starých a nových členských krajín. Už dnes sú viditeľné kontúry budúcej únie - práve na mladej generácii, ktorá je už doma takmer všade vďaka jazykovým znalostiam.

Schovávačka v haraburdí

Ani žiaci z Krásnej už nechápu, aký zmysel mali kedysi hranice. Sú na prahu nového života, ale vedia, že sa v rámci EÚ môžu pohybovať slobodne, lebo sú tu doma.

A prirodzene vnímajú aj fakt, že vďaka európskym fondom sa ruina, okolo ktorej museli roky chodiť, lebo stojí v centrálnej časti pred vstupom do školy hneď vedľa kostola, znovuzrodila. Opäť jej narástli múry. Opravili sa fasády. Postavila sa strecha. Krásňanský kaštieľ vlastne vstal ako Fénix z popola.

"Keď sme boli menší, hrali sme sa tam na schovávačku," spomína ôsmačka Janka.

O niečom inom hovorí riaditeľ neziskovej organizácie Zachráňme kaštieľ v Krásnej, inak major z Krajského riaditeľstva Policajného zboru a bývalý dvojnásobný starosta Krásnej, pán **JUDr. Marek Kažimír**:

"Kaštieľ pustol desaťročia. Vznikali tam divoké skládky. Celý objekt sa stal vyhľadávaným miestom narkomanov, keďže tu boli pred verejnosťou v rôznom haraburdí ukrytí."

Ako hovorí miestny poslanec pán **Pavol Hake**, **"bola to v podstate džungľa."**

Priamočiara logika mladých

Žiaci ôsmeho ročníka základnej školy vidia okolnosti pomoci triezvo a jasne, ako to zhrnul ich spolužiak Janko:

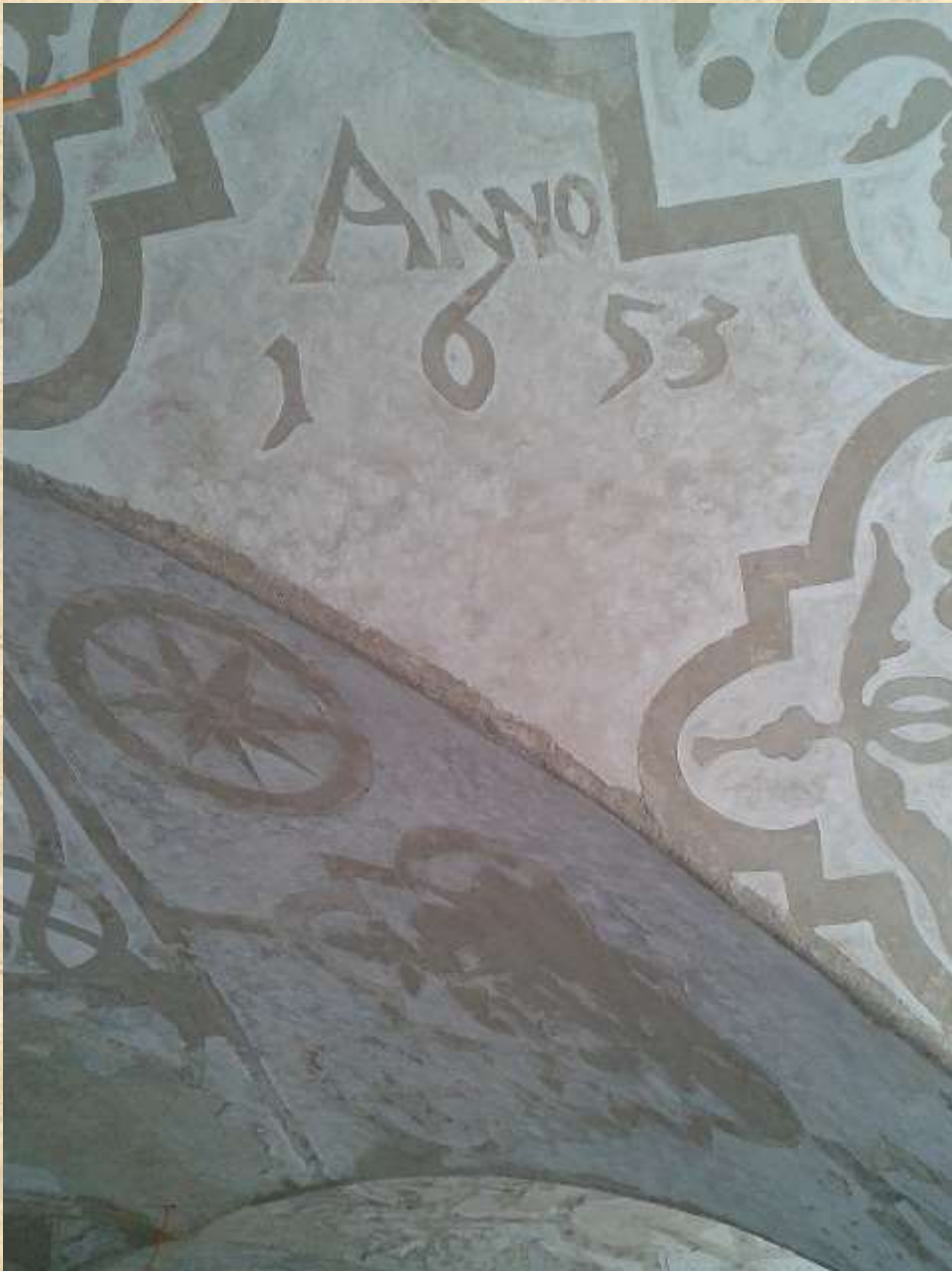

"Žijeme predsa v Európskej únii. Aj Krásna leží v EÚ, tak je logické, že sa kaštieľ opravuje práve za tieto peniaze."

Viac ako 1,2 milióna eur z Európskeho fondu regionálneho rozvoja z Regionálneho operačného programu v podstate prepísali dejiny, ako hovorí starosta pán **Ing. Vladimír Saxa**:

"Celé desaťročia sme boli presvedčení, že kaštieľ bol postavený v roku 1780. Pri reštauračných prácach sme však narazili na rok 1653, ktorý sme našli zobrazený na klenbovej freske."

A tak sa Krásňanci zapálili horúčkou s menom história, kým kaštieľ do detailov neprešiel archeologickým prieskumom. A ten priniesol ďalšie prekvapenia. Pán **Pavol Hake** v podzemí ukazuje, ako v základoch, ktoré sú dnes prístupné pre zvedavcov, narazili vedci na oveľa staršie nálezisko:

Zichyho dar ako palác

"Architekt Ivan Gojdič a reštaurátor Peter Gomboš zistili, že vznik kaštieľa môžeme datovať až do 15. storočia."

História je priam vášeň a najmä vtedy, keď sa dotýka vášho rodného miesta. Pán **Marek Kažimír** poslanca pána **Hakeho** hneď dopĺňa:

"Prvá písomná zmienka o Krásnej pochádza z roku 1143, kým samotné mesto Košice ju má až z roku 1230. Nečudo, že práve základy nášho kaštieľa sú staršie, než sme si mysleli a ukazujú ešte na bohatšiu minulosť. Podľa

zistení odborníkov bola tu pôvodne opevnený kaštieľ s pôdorysom v tvare "Z" so strieľňami, čiže mala obranný charakter zjavne v čase tureckých výpadov na Slovensko."

Kaštieľ, ktorý dodnes stojí v tesnej blízkosti kostola, daroval gróf Zichy miestnemu farskému úradu, aby sa tu zriadila škola. Od cirkvi si kaštieľ prenajala nezisková organizácia, ktorú vytvorila mestská časť spolu s farnosťou, aby mohli kaštieľ zachrániť pred totálnym zánikom. Starosta pán **Vladimír Saxa** žartuje:

"Slovensko pozná Zichyho palác v Bratislave, je na čase, aby spoznalo aj Zichyho kaštieľ v Krásnej."

Čo všetko sa tu asi odohrávalo v najstarších časoch, o ktorých nemáme veľa správ? Fantázia vďaka poznaniu historických okolností si dokáže všeličo vytvoriť najmä vtedy, ak o veci uvažuje mladý človek.

"Myslím si, že o Krásnu sa bojovalo, lebo tu bola prirodzená križovatka obchodných ciest z juhu na sever a z východu na západ Európy," uvažuje ôsmačka Sára.

"Možno tu Turci hrali aj šachy," smeje sa vedľa sediaci spolužiak Paľo.

Svadobné znovuzrodenie ruiny

Priestor pred vstupom do základnej školy sa v Krásnej od základov zmenil. Už to nie je semenisko neporiadku, ale v podstate výstavný priestor priamo v intraviláne obce.

"Vďaka projektu Európskeho hlavného mesta kultúry - Košice 2013 sme mohli konečne realizovať našu predstavu o centrálnom bode kultúry v Krásnej," vysvetľuje pán **Marek Kažimír**. Presne vie, čo hovorí, veď bol v tejto mestskej časti Košíc starostom osem rokov. A v tom čase sa mu podaril malý zázrak, keď tu v roku 2007 otvorili Kultúrny dom.

"Podaril sa nám vtedy husársky kúsok," pripomína nedávne časy poslanec pán **Pavol Hake**: **"Kultúrny dom sme otvorili presne v deň, keď v**

hlavnom meste Slovenska v Bratislave otvárali budovu Slovenského národného divadla. A my sme si v Krásnej tiež otvárali náš kultúrny stánok, ale postavili sme ho v rekordne krátkom čase oproti vyše dvadsaťročnej stavbe národného divadla."

Znovuzrodenie kaštieľa sleduje však trošku iné ciele, než na aké sa využíva kultúrny dom:

"V obci nám dlhé roky chýbali reprezentačné priestory. Preto v kaštieli obnovíme svadobnú sieň, ktorá tu kedysi bola, ale potom sa z budovy stala ruina. Z podzemných priestorov sme po ich reštaurovaní pripravili prednáškovú viacúčelovú sálu, kde chceme viesť rôzne kurzy, či semináre. Prístavbou terasy a čítárne sa tak z kaštieľa stáva kultúrno-vzdelávací bod celej mestskej časti," vysvetľuje podrobné plány pán **Marek Kažimír.**

Čitateľské nadšenie

Obnovená budova ponúka ešte širšie využitie:

"Kaštieľ nemá len historickú hodnotu, ale najmä hodnotu osobnú pre obyvateľov Krásnej," zdôrazňuje starosta pán Vladimír Saxa a dodáva: "Kedysi v tejto budove sídlila škola, neskôr národný výbor, polícia a všetci mali sem blízko. Preto sa aj teraz rýchlo stane spoločným kontaktným bodom obce."

Zaujímavý názor odznel na hodine sestry Bronislavy o európskych hodnotách z úst jej žiaka Ivana:

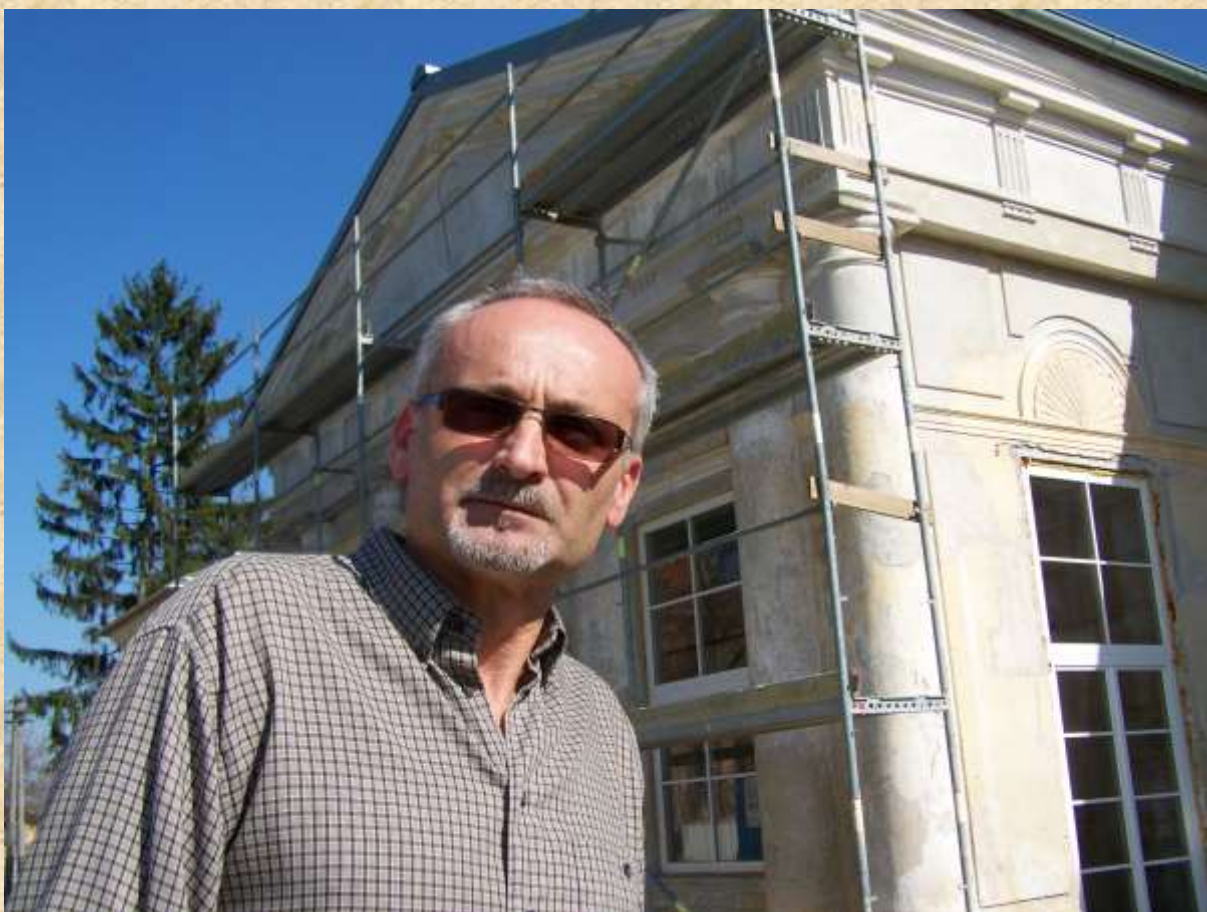
"V kaštieli je konečne verejná knižnica. Doteraz bola len knižnica v škole. Takto nemusím chodiť až do mesta, ak v škole nejakú knihu nemajú, pohľadám ju hneď vedľa."

Je dôležité, ak mladá generácia aj číta a snaží sa nájsť hodnoty v knihách, nielen na internete. Lenže kaštieľ hneď od obnovy plní viacero funkcií. Na terase sú koncerty vážnej hudby, či literárne čítania. Mamičky s deťmi oceňujú, že čítareň je prepojená na detské ihrisko, takže vznikla aj zaujímavá oddychová zóna v obci.

Problematické objavy

"Vrásky mi pri obnove vždy robili nové archeologické objavy," vysvetľuje projektant pán Ing. Peter Lopúchovský: **"Došlo síce k záchrane národnej kultúrnej pamiatke v poslednej chvíli, ale každý nový objav, ktorý je pre dejiny a kultúru dôležitý, znamenal ďalšie finančné nároky. Odborníci hovoria, že stavba patrí k najkrajším klasisistickým kaštieľom na Slovensku, čo sa týka fasády, výzdoby a reliéfov s vrcholne klasicistickým slohu."**

Pamiatkari museli odsúhlasovať každý stavebný zásah a mnohé práce murári nesmeli robiť, ale len odborníci reštaurátori pod vedením majstra Ivana Škandíka. Ako ukazuje poslanec Pavol Hake, pôvodne budova mala aj zadný vchod a kruhové okno museli do projektu na zásah pamiatkarov vytvoriť napriek projektu, v ktorom naznačené nebolo:

"Pamätám si ako dieťa, že tam naozaj také okno bolo, ale potom, čo sa z budovy stala ruina, už bolo ťažšie spomenúť si na každý detail."

Oproti kaštieľu je krátka ulička vedúca ku škole. V obluku náprotivného domu stojí so stále usmievavou tvárou takmer osemdesiatročná pani Anna Kiráľová, ktorej dom bol postavený v podobnom štýle ako pôvodný kaštieľ:

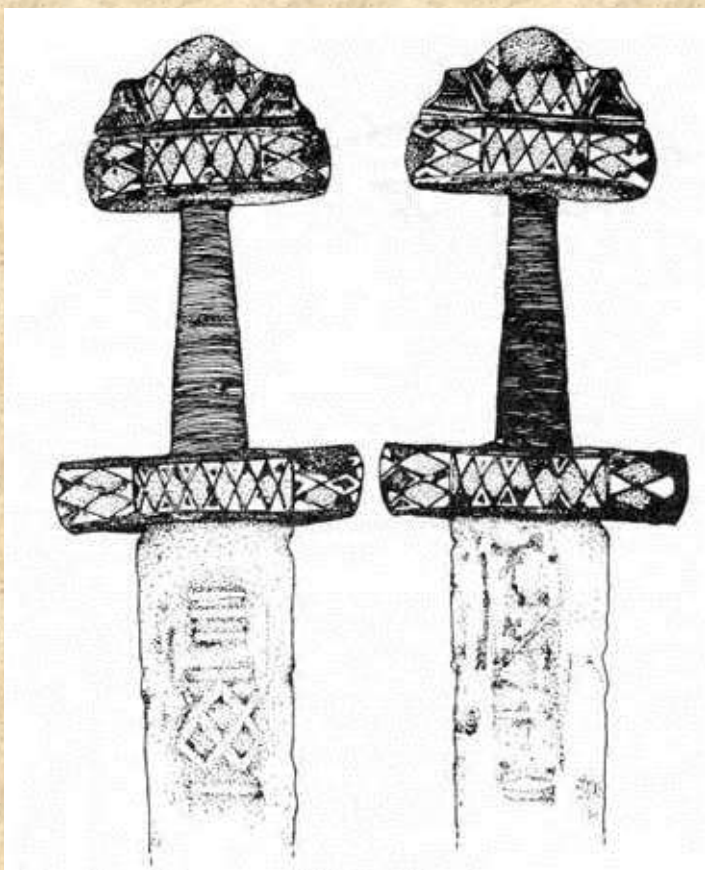
Kávový výt'ah s výhľadom

"Náš dom má už viac ako 250 rokov, ale na novú fasádu, žiaľ, zatiaľ nemáme, aby sme sa aj farbou podobali opäť kaštieľu," ľutuje pani Kiráľová a dodáva: "Ale na kaštieľ sme všetci hrdí. A ja mám naň aj najkrajší výhľad."

Ďalšia jej suseda pani **Iveta Stašková** si robí žarty, že ráno ani do obchodu nemusí ísť pre noviny, lebo vybehne z domu, čítareň je už otvorená a prečítajú si s dcérou noviny tam. Prípadne by si podľa jej zlepšovacieho návrhu, mohli urobiť lanovku z okna až do čítárne. Po lane by spustili košík a naspäť by si vytiahli časopisy a ani vyjsť z domu by nemuseli.

Krásňanci majú zmysel pre humor. Pri vykopávkach nielen pomáhali, ale čo zručnejší majstri vyrábali z nájdených kostier a lebiek pôsobivé stolné lampy. Tvorivosť miestnych možno pochádza práve až z najstarších čias osídlenia. Najdôkladnejšie Krásnu preskúmal archeológ pán **Dr. Belo Polla** v sedemdesiatych rokoch minulého storočia a nálezy sú roztrúsené po múzeách od Bratislavy po Košice. Preto pán **Marek Kažimír** zdôrazňuje:

Jedinečný meč panovníka

"Dali sme si za cieľ, že v kaštieli vystavíme všetky kópie vzácných archeologických nálezov z Krásnej," objasňuje ambiciózne plány pán **Marek Kažimír**. Pripomeňme, že práve tu objavili šťastnou náhodou okrem iných vzácných artefaktov histórie pri bagrovaní dvojsečný meč z polovice 10. storočia, ktorý mal patriť náčelníkovi, alebo vojvodcovi. Pritom meč patrí k doposiaľ len piatim podobným nájdeným mečom tohto typu v celej Európe.

Preto už spomínaná poznámka ôsmačky Sáry, že o Krásnu sa možno bojovalo pre jej strategickú polohu, sa spája s úvahou, či tu nebolo sídlo niektorého z vtedajších vládcov ranostredovekého Slovenska, prípadne sa tu mohla odohrať dôležitá bitka. Na čepeli má meč nápis: "**+INGLER II**", čo podporuje úvahy, že Krásna má v histórii európsky význam.

Ak obnova kaštieľa prináša obyvateľom a návštevníkom Krásnej miesto dotyku s kultúrou a históriou, pričom sa tak formuje mladá generácia, vzniká tak aj predpoklad o našej budúcnosti. A keďže sme súčasťou spoločnej únie, potom ide jednoznačne o budúcnosť celej EÚ.

OS 7 - EURÓPSKE HLAVNÉ MESTO KULTÚRY - KOŠICE 2013

Cieľom opatrenia 7.1 je vytvorenie podmienok na zvýšenie počtu a kvality služieb v oblasti kultúry v meste Košice a okolí prostredníctvom rekonštrukcie, dobudovania a modernizácie zariadení kultúrnej infraštruktúry a posilnenie vybavenosti verejných priestranstiev v súvislosti s realizáciou projektu Európske hlavné mesto kultúry – Košice 2013.

Príspevok z EÚ zdroje

1 213 525,52 eur

Začiatok a ukončenie realizácie

06/2012 - 06/2013

Kontakty:

Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR

Dobrovičová 12

812 66 Bratislava

tel: 00421 2 59 26 61 11

fax: 00421 2 59 26 64 35

www.mpsr.sk

Sekcia riadenia programov regionálneho rozvoja

Prievozska 2/B

825 25 Bratislava 26

e-mail: inforop@build.gov.sk

www.ropka.sk